

IZVJEŠTAJ

O RADU UPRAVNOG ODBORA OD IZVANREDNE SKUPŠTINE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE ODRŽANE 23. XII 1974. DO REDOVNE SKUPŠTINE SAVEZA POVIJESNIH DRUŠTAVA ODRŽANE 23. VI 1977.

Radi preglednosti izlaganja govorit ćemo o:

a) organizacijsko-administrativnim poslovima; b) stavu Saveza PDH prema položaju povijesti u završnom stupnju srednjeg obrazovanja; c) organizaciji i sudjelovanju na naučnim skupovima, simpozijima i seminarima; d) suradnji sa Savezom istorijskih društava Jugoslavije, i e) o radu povijesnih društava.

ORGANIZACIJSKO-ADMINISTRATIVNI POSLOVI

Nakon izvanredne skupštine Povijesnog društva Hrvatske od 23. XII 1974. održana je i prva sjednica te konstituiran Upravni odbor u ovom sastavu: predsjednik B. Krizman; potpredsjednici M. Gross i H. Matković; tajnici I. Kampuš i D. Pavličević; blagajnik I. Lučić; članovi J. Adamček, Lj. Boban, Lj. Doklešić, B. Drašković, M. Engelfeld, I. Erceg, T. Čubelić, F. Mirošević, B. Legan, I. Jelić, B. Janjatović, R. Lovrenčić, N. Stančić, Š. Popović. Budući da se Povijesno društvo Hrvatske na svojoj sjednici od 23. XII konstituiralo u Savez povijesnih društava Hrvatske prema čl. 24 Zakona o udruženju građana, Upravni odbor zamolio je pismenim podneskom Sekretarjat unutrašnjih poslova da potvrdi novi statut Saveza. Republički sekretarijat udovoljio je toj molbi i donio rješenje o ovjeri statuta i upisu u Registar svojim dopisom br. II/4 UP/I^o—308/1—1976 od 24. VI 1976. g.

Nakon toga, na zahtjev Službe društvenog knjigovodstva dostavljena je dokumentacija u vezi s pravom na žiro-račun, i to: a) ovjereni prijepis rješenja o upisu u registar kod nadležnog SUP-a; b) usklađeni Statut prema odredbi čl. 24 Zakona o udruženju građana, Upravni odbor po nadležnom SUP-u; c) zapisnik o izboru i konstituiranju sadašnjeg Upravnog odbora; d) zapisnik o imenovanju osoba ovlaštenih za raspolaganje sredstvima na žiro-računu; f) nove potpisne kartone.

Nakon što je navedena dokumentacija priložena otvoren je žiro-račun i omogućeno normalno financijsko poslovanje Saveza.

Iako su predstavnici podružnica koji su prisustvovali na izvanrednoj skupštini bili upoznati da i oni moraju provesti reorganizaciju u skladu sa Zakonom o udruženju građana, Upravni odbor je odlučio da će prema čl. 3 svog Statuta poticati i pomagati osnivanje i organizaciju povijesnih društava na terenu.

To je bila jedna od važnih zadaća koju je Upravni odbor provodio kroz čitav svoj mandat i koja ni danas još nije završena. Neke podružnice odmah su pristupile reorganizaciji. Podružnica u Karlovcu održala je izvanrednu skupštinu 5. veljače 1975. na kojoj je organizirano samostalno društvo, izabran novi odbor, prihvaćen novi statut i program rada. Na spomenutoj izvanrednoj skupštini Povijesnog društva Hrvatske od 23. XII 1974. B. Krizman preuzeo je obavezu da uz po-

moć profesora Pravnog fakulteta iz Zagreba koji rade na osnivanju Pravnog fakulteta u Osijeku poradi na osnivanju povijesnog društva u Osijeku. 19. IV 1975. održana je osnivačka skupština Povijesnog društva Osijek. U ime Saveza PDH skupštini su prisustvovali B. Krizman, M. Gross, H. Matković, D. Pavličević, Ž. Kargačin. Skupštinu je otvorio D. Plečaš — predsjednik inicijativnog odbora i podnio izvještaj o zadacima društva, statutarnim načelima i programu. U ime Saveza skupštinu je pozdravio H. Matković, a zatim su održali predavanja M. Gross i B. Krizman.

11. travnja 1975. P. Aleksić, predsjednik Inicijativnog odbora u Slavonskom Brodu, organizirao je osnivanje Povijesnog društva, a Skupštini su prisustvovali B. Krizman i I. Kampuš.

Ivan Jelić bio je zadužen za podružnicu u Varaždinu. U svom izvještaju od 20. svibnja 1975. on je obavijestio UO da je u razgovoru s M. Androićem saznao kako je do 1970. podružnica »prilično dobro radila« i okupljala historičare iz Ivanca, Ludbrega i Novog Marofa. Taj rad ovisio je o zalaganju samog predsjednika Androića koji »nije imao neku izdašnju pomoć od nekog drugog sa spomenutog područja... a slaba je podrška dolazila i od Upravnog odbora PDH«. U svom izvještaju od 26. IV 1976. Jelić je informirao UO da je 21. travnja boravio u Varaždinu u cilju osnivanja društva i da se pogodna prilika pružila jer se održava stručni aktiv nastavnika povijesti s područja općina Varaždin, Ivanec, Ludbreg i Novi Marof, koji je organizirao Regionalni zavod iz Zagreba. Pripremu tog sastanka pomogao je B. Drašković. Budući da je na skupu kojem je prisustvovalo oko 50 nastavnika pokazan interes za osnivanje društva, izabran je i inicijativni odbor sa zadatkom da izvrši sve poslove oko osnivanja društva, ali na žalost, domaće snage nisu ostvarile tu akciju.

U rujnu 1974. predsjednik Inicijativnog odbora u Čakovcu javlja da je na poziv B. Draškovića održan pripremni sastanak za osnivanje Povijesnog društva u Čakovcu a na tom su sastanku bila prisutna 33 člana. Osnivačka skupština društva u Čakovcu održana je 31. V 1977. Za osnivanje društva u Šibeniku bili su zaduženi D. Pavličević i H. Matković, te je 20. V 1977. održana osnivačka skupština novog šibenskog društva na kojoj je H. Matković prisustvovao u ime Saveza.

Uz sva brojna nastojanja članova UO, H. Matkovića i D. Pavličevića da se pokrene rad društva u Splitu uspjeh je dosada izostao, a u toku su nove inicijative da se društvo u Splitu konačno osnuje. Slično je stanje s ponovnom organizacijom nekada veoma aktivne podružnice u Slavonskoj Požegi. U protekle tri godine Požegu su posjetili B. Krizman, M. Gross, H. Matković, J. Adamček. D. Pavličević, no unatoč datim obećanjima lokalnih rukovodilaca rad tog društva nije pokrenut.

U toku su pokušaji da se osnuje društvo u Zagorju (predsjednik inicijativnog odbora I. Slukan), u Bjelovaru (zadužen D. Pavličević), i u Kutini (F. Mirošević). Dok su nabrojani slučajevi trebali pomoć i poticaje iz Zagreba, dotle su podružnice u Zadru, Rijeci i Istri normalno nastavile svoj rad i same su se reorganizirale u samostalna društva. Njihova suradnja s UO SPDH bila je kroz taj protekli period veoma dobra i živa. Na godišnju skupštinu i na druge svoje brojne akcije ta su društva uvijek pozivala predstavnike UO. Drugarica B. Janjatović prisustvovala je 25. I 1975. sastanku predstavnika povijesnih društava Krka, Rijeke i Pule te društveno-političkih radnika Krka i Rijeke koji je sazvan na inicijativu Povijesnog društva Krka. Na toj je sjednici raspravljano o suradnji spomenutih društava i dogovoren zajednički simpozij u povodu 30-godišnjice oslobođenja s tim da se znanstveni skup održi 22. IV u Krku, 23. u Rijeci i 24. u Puli.

27. V 1976. D. Pavličević prisustvovao je skupštini Povijesnog društva Rijeke i izvijestio da se posebna rasprava vodila o suradnji pulskog i riječkog društva, te o zajedničkom izdanju Jadranskog zbornika koji je upravo izašao. Svečanoj godišnjoj skupštini u Puli u povodu 25. obljetnice utemeljenja (1951—1976) prisustvovao je Ivan Kampuš. Skupština je bila odlično organizirana i dobro posjećena.

Jednaku aktivnost razvija i društvo u Zadru. Njihovoj godišnjoj skupštini pristupovao je također Ivan Kampuš. I u informaciji Upravnom odboru o radu zadarskog društva naročito je istaknuo uspješan rad mladih historičara studenata Filozofskog fakulteta u Zadru, koji se okupljaju u okviru društva zajedno s nastavnicima. Slični pokušaji da se studenti povjesničari okupe na Fakultetu u Zagrebu nisu uspjeli, iako su ih neki nastavnici pokušali zainteresirati za rad povijesnog društva i upućivali ih ne samo na znanstvena izdanja Saveza nego i na brojna izdanja Instituta za hrvatsku povijest koja su studenti mogli nabaviti uz veliki popust. Pojedinci su uzeli na kredit Historijski zbornik uz obavezu da isplate dug nakon završetka svog studija.

7. II 1976. UO SPDH predložio je J. Šidaka za nagradu za životno djelo, koja se dodjeljuje istaknutim znanstvenicima za cjelokupnu životnu djelatnost. U opširnom pismenom prijedlogu nabrojani su radovi J. Šidaka koji predstavljaju izuzetan doprinos znanstvenom razvitku naše discipline i naglašena je njegova zasluga u odgoju novih znanstvenih kadrova i brojnih generacija nastavnika povijesti. Republički savjet za naučni rad usvojio je taj prijedlog i dodijelio je profesoru Šidaku tu najveću republičku nagradu. To visoko priznanje dobio je 1977. god. i I. Antoljak, predsjednik Povijesnog društva u Zadru. Na svom sastanku 18. II 1976. Upravni je odbor donio odluku da se za nagradu grada Zagreba predlože I. Kampuš i I. Karaman za knjigu »Tisućljetni Zagreb«, a to im je priznanje podijeljeno u maju 1976. Ove je godine Savez PDH dao inicijativu da se za nagradu I. Filipović predloži O. Salzer, a to je učinio i Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

STAV SAVEZA PDH O POLOŽAJU POVIJESTI U ZAVRŠNOM STUPNJU SREDNJEG OBRAZOVANJA

Već je 6. XI 1975. R. Lovrenčić izvijestio UO o zastupljenosti predmeta povijesti u jedinstvenom nastavnom planu prema Prijedlogu osnova nastavnog plana i programa za srednjoškolsko obrazovanje u SRH. Diskusije su nastavljene u Upravnom odboru i u 1976. god. a 21. VI Lovrenčić je na sastanku UO iznio teze o položaju nastave povijesti u našim školama s kojima je on upoznao i sekretara za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, druga S. Šuvara. Nakon rasprave je zaključeno da komisija u sastavu Gross, Lovrenčić, Jelić i Drašković pripremi konačni tekst te da se nova izjava Saveza uputi Prosvjetnom savjetu Hrvatske i tiska u Historijskom zborniku. Međutim iako je 25. XI 1976. zaključeno da imenovana komisija u izradi teksta posveti naročitu pažnju položaju povijesti u završnoj fazi usmjerenog obrazovanja, dokumenat je ponovno razmotren na sastanku Upravnog odbora održanom 16. XII 1976. Tom je prilikom s većinom glasova odlučeno da će se izjava uputiti CKSKH i nakon toga organizirati razgovor s odgovornim drugovima u CK. Nakon opširne diskusije na sastanku Upravnog odbora od 10. I 1977. dogovoreno je da uža komisija izvrši konačnu redakciju tog teksta vodeći računa o iznesenim primjedbama prilikom diskusije (tekst izjave). Budući da su tad reformni zahvati krenuli ubrzanim tokom, došlo je do rješenja na koja SPDH više nije mogao utjecati. Međutim, novi UO mora nastaviti akcije da izbori dostojno mjesto povijesti u novom obrazovnom sistemu, koje je sadašnjim zahvatima gotovo potpuno istisnuto, te završnog stupnja srednjeg obrazovanja.

30. V 1977. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu i Savez povijesnih društava organizirali su sastanak na kojem se raspravljalo o nacrtu programa za fakultativnu nastavu povijesti u završnoj fazi škole. Tom je prilikom prof. Matković informirao prisutne da se u programu povijesti za pripremni stupanj srednjeg obrazovanja obrađuje prekapitalističko klasno društvo u samo 5 nastavnih sati. Zbog

toga je osnovna namjena nacrtu programa za fakultativnu nastavu povijesti u završnom stupnju srednjeg obrazovanja bila da se učenicima dade cjelovitija i potpunija slika povijesnih razdoblja u kojima su nastale i nestale mnoge civilizacije, smjenjivala se društvena uređenja na klasnoj osnovi a razvijale se državne i vjerske organizacije i stvarala kulturna dobra. Nacrt programa »Pretkapitalistička klasna društva« obuhvaća najbitnije povijesne procese robovlasničke i feudalne epohe. Svaka cjelina obrađuje zaokruženu problematiku uz poštivanje kronološke sistematike. Iako se znatan dio programskih sadržaja odnosi na zbivanja u Evropi, ipak nije zanemarena slična problematika drugih kontinenata. Konstituiranje tog programa proizlazi iz potreba zadovoljavanja interesa onih učenika koji se žele temeljitije upoznati s povijesnim tokovima u starom i srednjem vijeku a poslužiti će za pripremu onih koji žele studirati povijest, povijest umjetnosti, pravo, arheologiju i slične struke.

ORGANIZACIJA I SUDJELOVANJE NA NAUČNIM SKUPOVIMA

Još god. 1971, Komisija za kulturne veze Izvršnog vijeća SRH povjerila je Povijesnom društvu Hrvatske da zajedno s predstavnicima Pokrajinske vlade iz Gradišća, Univerzom u Mariboru, Institutom za kulturne odnose s inozemstvom u Budimpešti i županijom Vaš surađuje na organizaciji međunarodnog kulturno-povijesnog simpozija »Mogersdorf«. Upravni odbor povjerio je brigu oko te suradnje trojici svojih članova: B. Krizmanu, I. Karamanu i I. Kampušu. O ovom radu oni su redovno obavještavali Upravni odbor te Komisiju za kulturne veze koja je odobravalala i neophodna financijska sredstva za održavanja tih skupova kao i svih onih obaveza koje su proizlazile iz posebnog dogovora o naučno-kulturnoj suradnji gradišćanske vlade i Izvršnog vijeća u okviru simpozija Mogersdorf.

Kao suorganizator PDH sudjeluje već na drugom simpoziju održanom 1973. u Köszezu s temom »Razvoj i značaj gradova i tržišta u panonskom prostoru od 16. do 19. st.«.

Na trećem simpoziju u Mariboru 1973. tema je bila posvećena »Položaju seljaka i seljačkim ustancima od 15. do 19. stoljeća«.

Četvrti simpozij »Mogersdorf« održan je 1974. u Sisku (od 1—5. srpnja) s temom »Radnički pokret u Panonskom prostoru od početka do svršetka I svjetskog rata«.

Od 30. VI 1975. do 4. VII 1975. održan je u Austriji (u Mogersdorfu) simpozij s temom »Školstvo i obrazovanje u Panonskom prostoru do 1918. god. s osobitim obzirom na osnovno školstvo«.

Istoj temi bio je posvećen »Mogersdorf« 1976. u Köszezu, dok će se Mogersdorf 1977. održati u Radencima s temom »Razvoj prometnih veza u Panonskom prostoru do 1918. g.«.

Na spomenutim simpozijima svoje referate ili koreferate održali su I. Karaman, A. Androić, I. Kampuš, J. Šidak, M. Gross, B. Pribić, V. Oštrič, C. Knapič-Krhen, S. Vrbanović, M. Ogrizović, D. Plečaš, B. Stulli. Svi referati objavljeni su u posebnim zbornicima »Mogersdorf« pa je i Povijesno društvo izdalo također 1976. zbornik »Mogersdorf 1974«. Svaki od spomenutih simpozija imao je i zanimljiv kulturni program. U okviru tog rada Savez PDH nastojao je da osim predavača i službene delegacije od 5 članova na svakom simpoziju sudjeluje barem po jedan predstavnik iz naših društava. Tako je god. 1975. osigurano učešće 19 članova društava, od toga 2 studenta, 1976. 20 članova, od toga 1 student a isti broj predviđen je da prisustvuje i ove godine u Radencima. Na simpoziju su učestvovali predstavnici društava iz Rijeke, Zadra, Zagreba, Krka, Daruvara, Slav. Broda, Osijeka, Pule i Karlovca.

	Pula	Rijeka	Zadar	Zagreb	Krk	Daruvar	S. Brod	Osijek	Karlovac
1975.	1	1	1	10	1	—	1	1	1
1976.	3	1	1	11	1	1	—	2	—

Kao što je rečeno financijska sredstva namjenski je odobrila Komisija za kulturne veze s inozemstvom na osnovu obrazloženog pismenog zahtjeva organizatora. I za pokriće troškova ovogodišnjeg učestvovanja u simpoziju »Mogersdorf 1977« u Radencima odobrena su zatražena financijska sredstva. God. 1978. Savez povijesnih društava dužan je organizirati »Mogersdorf« u SR Hrvatskoj. Naše društvo u Osijeku izrazilo je želju da se Mogersdorf 1978. održi u Osijeku a isto je ponovio i drug I. Fekete, predsjednik općine Osijek u jesen 1976. prilikom razgovora s drugovima Krizmanom, Karamanom i Kampušom. Komisiji za kulturne veze podnesen je proračun za taj simpozij kojeg bi troškovi iznosili oko 370.000 din ne računajući izdavanje zbornika. Zasada je Komisija odobrila za pripreme radove 50.000 din s time da će i u 1978. odobriti određena sredstva, ali traži da se Savez obrati i SIZ-u VII. Predstavnici organizacionog odbora obavijestit će na prvom jesenskom sastanku UO Saveza o uvjetima za održavanje tog naučnog skupa u Osijeku. Radni sastanak organizacionog odbora za simpozij »Mogersdorf 1978.« održat će se 8. srpnja u Radencima a slijedeći u listopadu 1977. u Hrvatskoj. Predstavnici Saveza PDH B. Krizman i I. Kampuš rade zajedno s drugim povjesničarima iz Zagreba i Karlovca u Odboru za organizaciju naučnog skupa i izdavanja zbornika povodom 400-god.šnjice grada Karlovca. Konstituirajuća sjednica Odbora održana je ožujka 1974. Na kasnijim radnim sastancima utvrđene su i razrađene teme koje bi trebalo izložiti na skupu i predviđeni autori za njihovu obradu. Organizatori su pismeno pozvali autore na suradnju, a članovi odbora osobno su zamolili neke referente da sudjeluju u radu simpozija. Skupština općine Karlovac prihvatila je pokroviteljstvo nad organizacijom proslave i naučnog simpozija te osigurala godišnji iznos od 100.000 din za njegove potrebe, a Historijskom arhivu u Karlovcu povjerila je ediranje zbornika. Predviđeno je da se simpozij održi 7, 8. i 9. svibnja 1978. u Karlovcu.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti svojim dopisom br. 10—56/10—1975. obavijestila nas je da priprema svečano obilježavanje 1000. obljetnice nadgrobnog natpisa kraljice Jelene. Proslava se održala od 14—17. VI 1976. u Zagrebu, Splitu i Solinu. U organizacioni odbor odredili smo B. Krizmana kao predstavnika našega Saveza. Upravni odbor uputio je N. Stančića kao svog predstavnika na znanstveni skup »Kulturno-politički pokreti naroda habsburške monarhije u 19. vijeku«, koji se od 6—8. travnja održao u Novom Sadu u povodu 150-godišnjice Matice srpske i rođenja Svetozara Miletića. Naš je predstavnik aktivno sudjelovao i u radu spomenutog skupa.

Radi bolje suradnje s našim društvima Upravni odbor Saveza zamolio je svoje članove da prijave predavanja, pa su takvi dopisi upućeni svim društvima uz obavijest da Savez šalje društvima predavača na svoj trošak a po njihovoj želji i izboru predavača. Do sada su se tom pozivu odazvali M. Gross, H. Matković, B. Drašković, Lj. Dokleštić, D. Pavličević, J. Lučić, I. Kampuš i J. Adamček. Neki su prijavili dvije do tri teme i održali predavanja u društvima. (Pavličević u Karlovcu, Čakovcu, Šibeniku i Zadru, Matković u Šibeniku, Kampuš u Karlovcu i Osijeku itd.) Popis tih predavača sada samo iz Zagreba treba nadopuniti s predavačima iz naših društava koji bi također na trošak Saveza a na zahtjev ostalih povijesnih društava održavali predavanja. Iz svojih sredstava Savez namiruje predavačima samo putne troškove i dnevnice.

SURADNJA SA SAVEZOM DRUŠTAVA HISTORIČARA JUGOSLAVIJE

Članovi Saveza povijesnih društava Hrvatske aktivni su u radu Saveza društava istoričara Jugoslavije, učestvuju u brojnim komisijama, redakcijama i ostalim odborima. Sjednicama Izvršnog odbora Saveza prisustvuju B. Krizman kao predsjednik republičkog društva, H. Matković kao odgovorni urednik »Nastava povijesti« te I. Karaman dok je bio odgovorni urednik Acta historica Jugoslaviae. O radu Izvršnog odbora SDIJ naši su predstavnici redovno obavještavali UO, ali je i Izvršni odbor SPDJ o svom radu pismeno obavještavao SPDH. U organima Saveza rade ovi naši predstavnici: Jugoslavenski komitet za istorijske nauke: I. Antoljak. — Jugoslavenska komisija za ekonomsku historiju: I. Erceg, I. Karaman. — Odbor za historiju gradova: N. Klaić, I. Kampuš. — Odbor za socijalne pokrete: I. Karaman. — Komisija za suradnju s istoričarima: a) Austrije — M. Gross, B. Krizman, b) Italije — B. Stulli, R. Šepić, c) Čehoslovačke — M. Gross, d) Mađarske — I. Kampuš, e) SSSR — J. Adamček. — Komisija za nastavu povijesti u školama: H. Matković, Z. Kargačin. — Savezna komisija za nastavu istorije na fakultetima: Lj. Doklestić.

Redakcije časopisa: Acta historica-oeconomica Jugoslaviae: I. Erceg (glavni urednik). — Acta historica Jugoslaviae: M. Gross, B. Vranješ. — Nastava povijesti: H. Matković (glavni urednik), B. Drašković, M. Gross, D. Pavličević, Lj. Kargačin. — Jugoslavenski historijski časopis: B. Krizman. — Historiografija Jugoslavije III: M. Gross. — Međunarodna komisija za slovenske studije uz Međunarodni komitet za historijske nauke: M. Gross.

SEDMI KONGRES HISTORIČARA JUGOSLAVIJE

Na trećoj sjednici izvršnog odbora Saveza društava istoričara Jugoslavije održanoj u Beogradu 16. IX 1974. odlučeno je da osnovna tema Sedmog kongresa bude »Društvene strukture i društveni pokreti«. Za pripremu kongresa formiran je Naučni odbor a Savez PDH delegirao je kao svog predstavnika H. Matkovića koji je o radu odbora redovno obavještavao naš Savez. Upravni odbor preko društava i institucija obavijestio je sve povjesničare o održavanju kongresa i osnovnoj temi i zamolio ih neka prijave svoje referate. Upravni odbor pravovremeno je zatražio od SIZ VII sredstva za pokriće boravka deset delegata koji će zastupati SPDH na skupštini Saveza društava istoričara Jugoslavije. Zatražena su i novčana sredstva za plaćanje putnih troškova onim referentima kojima njihove ustanove neće moći namiriti troškove boravka u Novom Sadu. Društva iz Zagreba, Rijeke, Zadra, Pule i Osijeka pozvana su da na skupštini predlože po jednog delegata u zajedničku delegaciju a svim društvima dostavljene su prijavnice za kongres.

Članovi upravnog odbora SPDH bili su veoma aktivni u radu komisije SDIJ. Tako su naši predstavnici Ž. Kargačin, H. Matković, B. Drašković kao članovi Stalne komisije za nastavu istorije organizirali simpozij s temom Marksističko obrazovanje i odgajanje u nastavi povijesti. Na tom skupu održanom u Stubičkim Toplicama bilo je prisutno oko 320 istoričara iz čitave Jugoslavije. Navedeni članovi pružili su pomoć i na realizaciji V jugoslavenskog simpozija o nastavi povijesti s temom »Naučna, idejna i pedagoška pitanja nastave povijesti NOR-a i revolucije naroda i narodnosti SFRJ u osnovnim i srednjim školama«. Spomenuti simpozij održan je 2, 3. i 4. rujna 1976. godine u Kranju.

Naši predstavnici u komisijama za suradnju s istoričarima Austrije, SSSR-a, Italije, Čehoslovačke, obavještavali su UO o svom radu u spomenutim komisijama. Tako je Peto zasjedanje Komisije za suradnju s istoričarima Italije održano u Sarajevu u aprilu 1976. godine. Šesto zasjedanje održano je u Italiji od 22. do 25.

aprila 1977. s temom »Istočno pitanje 1856—1878. i jugoslavensko-talijanske veze«. Predviđeno je da će se Sedmo zasjedanje održati u Jugoslaviji 1978. godine, s temom »Migracije stanovništva između dvije obale od XV do XVII stoljeća«. Zbog opravdanih razloga naši predstavnici nisu sudjelovali u radu te komisije pa su zamoljeni da ubuduće obavijeste ako ne bi mogli prisustvovati dogovorenim sastancima, da bi UO na vrijeme odredio zamjenike. 24. kolovoza 1976. B. Krizman boravio je u Berlinu zajedno s V. Vraneševićem, predsjednikom Saveza društava historičara Jugoslavije sa zadatkom da osnuje komisiju historičara Njemačke Demokratske Republike i SFR Jugoslavije i da utvrdi prve konture budućeg rada. Prilikom njihova boravka potpisana je »povelja« o osnivanju Komisije. Dogovoreno je da se prvi plenarni sastanak te komisije održi 1977. god. u Novom Sadu prilikom održavanja kongresa. Okvirna tema sastanka glasila bi: Fašizam i antifašizam u Evropi između dva svjetska rata. Kao moguće teme daljih sastanaka spomenute su i ove: Antifašistička demokracija kao prijelaz u socijalističko društvo; Pitanja povijesti feudalizma; Osnovna pitanja prahistorije i rane historije. Kao član austrijsko-jugoslavenske komisije historičara M. Gross prisustvovala je prvom sastanku te komisije u Gösingu (Donja Austrija) od 12. do 15. listopada 1976. Sastanak je bio posvećen temi »Habsburška monarhija i jugoslavensko pitanje 1868—1918«. M. Gross referirala je o jugoslavenskoj ideologiji u Hrvata i o odjecima u središtima monarhije što ih je izazvala. Pojediniosti o spomenutom sastanku objavljene su u člancima koji govore o tome u listovima »Die Presse« (16/17. X 1976.) i »Österreichische Hochschulzeitung« (1. XI 76). Referati će biti štampani u posebnom zborniku. Idući sastanak komisije održat će se 1978. u Jugoslaviji i pozabaviti se temom »istočnog pitanja«.

X zasjedanje Jugoslavensko-čehoslovačke komisije održano je od 11. do 15. X 1976. u Beogradu s temom »Društvo i povijest Slavena od V do X stoljeća«. Tom prilikom J. Lučić je održao referat »Društveno uređenje dalmatinskih gradova u XI stoljeću«. Članovi komisije obišli su manastire Manasiju i Ravanicu, te veliko rimsko nalazište Gamzigrad kod Zaječara. Predviđeno je da se iduće zasjedanje održi u jesen 1977. u Čehoslovačkoj s temom »Problematika krize i raspada Habsburške monarhije 1917—18. godine«.

IZDAVAČKA DJELATNOST

Još 1973. UO je zaključio da u povodu 70-godišnjice života J. Šidaka izda Historijski zbornik u kojem bi sudjelovali povjesničari koji su bili njegovi suradnici ili učenici te održavali s njim znanstvene kontakte. Zbog toga je formirana redakcija u sastavu M. Gross (glavni urednik), B. Krizman, I. Kampuš, B. Stulli, H. Matković i J. Lučić. Brojnim povjesničarima upućen je dopis s molbom da do 31. VII 1974. upute redakciji svoje priloge. Na taj se poziv odazvalo 48 historičara, i to 37 iz Jugoslavije i 11 iz ostalih zemalja. Štampanje Šidakova zbornika bit će završeno koncem srpnja 1977. a glavni urednik uručit će slavljenu knjigu u jesen o. g. na izvanrednom sastanku Upravnog odbora. Zbornik kasni dvije godine pa će zbog toga biti posvećen 75-godišnjici života Jaroslava Šidaka.

Upravni odbor imenovao je redakciju *Povijesne biblioteke* u sastavu: B. Drašković (glavni urednik), H. Matković i F. Jelaković, prihvaćen je izdavački program za nekoliko narednih godina. Dosad je u toj seriji tiskan rad R. Vukadinovića »Sovjetsko-američki odnosi«, a pred izlaskom je i rad B. Krizmana »Slom Austro-ugarske monarhije i stvaranje jugoslavenske države«.

KRAĆI IZVJEŠTAJ O RADU POVIJESNIH DRUŠTAVA

POVIJESNO DRUŠTVO ISTRE U PULI

U toku 1976. društvena aktivnost bila je koncentrirana na slijedećim poslovima:

- a) tiskanja »Jadranskog zbornika« sv. IX posvećenog 30. obljetnici oslobođenja zemlje i pobjede nad fašizmom. Zbornik je predstavljen javnosti uz prigodnu svečanost koja je 12. ožujka 1976. održana u Naučnoj biblioteci u Puli;
- b) pripreme za tisak X sveska Jadranskog zbornika;
- c) suorganizacija Pazinskog memorijala;
- d) održavanje svečane godišnje skupštine u povodu 25. obljetnice društva (15. lipnja 1976). Tom je prilikom H. Buršić održao predavanje »Puljština u Narodnooslobodilačkoj borbi«;
- e) sudjelovanja u radu kulturno-povijesnog simpozija »Mogersdorf«;
- f) rad na okupljanju članova. U 1975. društvo je brojilo 59 članova a 1976. godine broj članova iznosi 79.

Društvo je svojim članovima dostavilo Historijski zbornik i omogućilo da uz pristupačnu cijenu nabave noviju povijesnu literaturu. U toku su pripreme za znanstveni skup »Noviji rezultati u proučavanju povijesti i kulture Istre« koji će se od 9. do 12. studenog 1977. održati u Puli.

POVIJESNO DRUŠTVO RIJEKA

Rad društva odvijao se prema zacrtanom programu: Održana su dva skupa: Povijesni skup »Tito u našem kraju« održan je 24. listopada u Kraljevici. Osim predavanja V. Antića, M. Sobolevskog i P. Hrčića izveden je prigodan kulturno-umjetnički program i podijeljene su nagrade učenicima za najbolje radove o temi »Tito u našem mjestu«. Od 15—17. prosinca 1976. održan je znanstveni skup »Prilozi za sintezu povijesti Rijeke« u organizaciji skupštine općine Rijeka i povijesnog društva. Na skupu je podneseno dvadeset i jedno saopćenje a održan je i razgovor historičara o pripremnim radovima za sintezu o povijesti Rijeke. Izvršni odbor društva nastoji da se realiziraju pripremni radovi na izdavanju zbornika »Povijest Rijeke«. Rad na izradi projekta prihvatili su V. Antić, V. Bratulić i P. Strčić i bit će publiciran u Dometima radi javne rasprave.

Društvo je putem svojih delegata aktivno sudjelovalo u radu drugih organa samoupravljanja: RSIZ-a u oblasti kulture, SIZ-a za kulturu općine Rijeka, u Komisiji za njegovanje revolucionarnih tradicija Skupštine općine Rijeka i u drugim sličnim tijelima i savjet.ma.

Financijska sredstva koja su preostala od ranije organiziranih znanstvenih i stručnih skupova usmjerena su za pripreme radove na izradi »Povijesti Rijeke«. Na godišnjoj skupštini održanoj 10. svibnja 1977. održali su predavanja V. Antić, »Značenje dolaska druga Tita na čelo KPJ i osnivanje KPH«, P. Strčić, »Tito u Kvarnerskom primorju između dva svjetska rata«, M. Sobolevski, »Sudski procesi J. Brozu« i V. Antić, »Tito u Hrvatskom primorju poslije oslobođenja«.

Na prijedlog Uredničkog odbora Jadranskog zbornika pripreme i uređivanje X sveska bilo je povjereno članovima Uredničkog odbora iz Pule. Tajničke poslove oko pripreme tog zbornika vodi V. Jurkić. Prispjeli radovi se recenziraju a predviđeno je da će se početkom lipnja 1977. započeti s tiskom tog zbornika.

POVIJESNO DRUŠTVO ZADAR

Glavna aktivnost društva u Zadru bila je u održavanju predavanja za članstvo u povodu značajnih obljetnica. Tako je u povodu 30-godišnjice oslobođenja zemlje I. Jelić referirao o »Problemima razvoja NOB-e u razdoblju 1941—45«, a u povodu 30-godišnjice bitke na Sutjesci o velikoj epopeji na Sutjesci govorili su narodni heroj O. Egić i N. Ivaniškin. Prigodno predavanje održali su J. Grahovac, S. Antoljak, I. Petricioli, Š. Batović. U 1977. god. predavanja su održali D. Pavličević i Ivo Rendić. Upravni odbor društva u Zadru odlučio je da će voditi evidenciju o tome kako nastavnici posjećuju predavanja i o tome obavještavati direktore škola te tražiti da se ti podaci uzmu u obzir kod vrednovanja njihova rada. Upravni odbor namjerava organizirati za sve učenike završnih razreda razgledavanje kulturno-povijesnih spomenika Zadra, a za članove predviđa organizaciju jednodnevnih izleta kulturno-povijesnih lokaliteta i kulturnih ustanova zadarskog područja i sjeverne Dalmacije.

Naročito je aktivan Klub mladih povjesničara, koji djeluje uz veliku podršku druga S. Obada. Jednom mjesečno održavaju se predavanja s raspravom, upoznaje se kulturna baština Zadra, organiziraju znanstvene ekskurzije. Od 16. do 19. travnja o. g. 30 članova kluba posjetili su Dubrovnik, Kotor, Cetinje, Sutjesku. Članovi kluba posjetili su Kumrovec, Stubicu, Augustinčićevu galeriju u Klanjcu. Veliki interes se razvio i za časopis i knjige, pa članovi kluba mladi studenti Filozofskog fakulteta u Zadru naručuju i izdanja Instituta za hrvatsku povijest. I. Antoljak održava znanstvenu suradnju s Odsjekom za povijest Filozofskog fakulteta u Skopju kao i s Institutom za nacionalnu istoriju SR Makedonije. Društvo u Zadru ima 90 članova. U svom izvještaju naročito naglašava dobru suradnju s Upravnim odborom Saveza povijesnih društava Hrvatske.

POVIJESNO DRUŠTVO PAKRAC

Društvo okuplja nastavnike i ljubitelje povijesti iz općina Daruvar, Grubišno Polje i Pakrac. Ima 18 članova. Društvo je radilo po svom programu. Na sastancima raspravljalo se najviše o problemima u nastavi povijesti u osnovnim i srednjim školama, o literaturi iz područja metodike i o nastavnim planovima i programima.

Neki članovi Društva sudjelovali su u pisanju monografija Daruvara i Pakraca (djela su završena). Tri su člana objavila svoje priloge u priručniku »Daruvar, Pakrac, Virovitica i okolni krajevi« — biblioteka »Zavičaj«, izdavač »Školska knjiga« Zagreb (priručnik je izašao 1976).

Društvo potiče na svom području sakupljanje kulturno-historijskoga blaga i osnivanje zavičajnih muzeja.

POVIJESNO DRUŠTVO KRKA

1. Objavljen je 6, 7. i 8. svezak »Krčkog zbornika«; u štampi je 9. a u pripremi 10. svezak.

2. Održano je 5 znanstveno-stručnih skupova i savjetovanja. Društvo je organiziralo skupove: u povodu 30. godišnjice oslobođenja, Krk 22. VI 1975, 35. godišnjice ustanka i 100. godišnjice rođenja V. Nazora (Baška, 27. VII 1976), jubileja Tita i Partije (Njivice, 21. V 1977). Referenti: H. Sirotković, F. Trgo, B. Janjatović, dr M. Magašić, I. Jelić, mr V. Grbac, I. Kovačić, A. Giron, Lj. Karabaić, M. Sob-

levski, P. Strčić itd. Društvo je surađivalo u organizaciji »Kulturno-prosvjetna djelatnost u Istri, Primorju i Gorskom kotaru u NOB-u« (Pula, 24—25. 1975) i »Turiistička valorizacija kulturno-historijskih spomenika i etnografskih zbirki«, Krk, 20. II 1976. s više desetaka proslava i drugih manifestacija: 30-god. oslobođenja, 35-god. ustanka, 85-god. Titova rođenja i 40-god. njegova dolaska na čelo Partije, 40-god. osnivanja KPJ, 110-god. turizma na Krku, 100-god. »Narodne čitaonice« u Puntu itd., te godišnjih praznika: Dana mladosti, Dana ustanka, Dana Republike, 17. travnja itd.

Društvo je bilo suorganizator 2 stručne ekurzije po otoku Krku te inicijator i suorganizator otkrivanja više spomen-ploča.

Opsežna je bila i ostala aktivnost društva: intervencije radi zaštite spomeničkog, književnog, arhivskog, etnografskog i ostalog kulturno-povijesnog blaga, zaštita grobova zaslužnih obojnika, oživljavanje i zaštita narodnih običaja: prikupljanje izvorne, memoarske i druge građe, inicijativa za osnivanje centralnog i zavičajnog muzeja, suradnja i pružanje stručnih usluga institucijama i pojedincima.

POVIJESNO DRUŠTVO KARLOVAC

Osnivačka skupština PDK održana je 5. II 1975. Tada je podružnica PDH prešla u Povijesno društvo Karlovac. Potvrđena je odluka ranije redovne skupštine da I. Furjanić, M. Vrbećić i D. Grčić predstavljaju Društvo u Odboru za organizaciju simpozija u povodu 400-godišnjice Karlovca. Na skupštini od 5. veljače usvojen je opsežan program rada Društva za 1975. god.

Realizacija programa protekla se na cijelu 1975. i 1976. Naime, Društvo je vrlo aktivno radilo u prvoj polovini 1975. U jednoj opsežnoj akciji organizirano je takmičenje omladine i pionira u povodu 30-godišnjice oslobođenja zemlje na temu »Karlovac 1941«. Ovo takmičenje iz poznavanja prošlosti grada Karlovca u njegovim najtežim danima organizirano je u suradnji s Klubom mladih i Zajednicom za financiranje osnovnog obrazovanja Karlovac. Na prednatjecanju 19. 5. 1975. okupila se 21 ekipa iz osnovnih škola i 5 ekipa iz srednjih škola, odnosno preko 80 učenika s područja općine Karlovac. Sve ekipe pokazale su da su se ozbiljno pripremale i da su nastavnici povijesti uložili dosta truda u te pripreme. Završna priredba na kojoj su se susrele odabrane ekipe održana je uz prigodni program 24. V 1975. uoči Dana mladosti u dvorani Hrvatskog doma. Nakon toga uslijedilo je duže razdoblje zatišja. U skladu s programom pokušalo se stupiti u kontakt s predavačima koji su došli u Karlovac. Nastojanje da se pozovu predviđeni predavači slo-milo se na nedostatku materijalnih sredstava PDK. Svi predavači osim članova saveza PDH u Zagrebu očekuju honorar koji Društvo nema od kuda platiti. Do sada su takve troškove namirili ili Zajednica za financiranje osnovnog obrazovanja Karlovac ili Regionalni zavod za unapređenje osnovnog obrazovanja Zagreb. Pošto su se obje institucije oglušile na ovakvo pomaganje rada Društva, a SO Karlovac nije odobrila jednokratnu pomoć u iznosu od 10.000 din, Društvo se našlo u nezavidnom materijalnom položaju i nije moglo da realizira predviđeni program.

17. VII 1975. održan je redovni sastanak Društva, na kome je Drago Pavličević održao za članove predavanje »Karlovac u pokretu 1883. god.« a raspravljalo se o multimedijalnom sistemu i element filmu u nastavi povijesti, te o novim udžbenicima za osnovne i srednje škole.

PDK ima dosta poteškoća u radu. Odbor društva nije mogao pokrenuti neke akcije jer nije bilo interesa među članovima (planirane posjete Zagrebu i drugim općinama) ili su nedostajala materijalna sredstva. Prezauzetost članova odbora i druge neprilike također su bile kočnica za uspješniji rad.

Društvo je 10. maja 1977. održalo godišnju skupštinu i najavilo opširan program rada za 1977—78. godinu.

POVIJESNO DRUŠTVO ZAGREB

Na svojim sjednicama Upravni odbor je raspravljao o planu svog rada — o organizaciji predavanja, proslava i obljetnica, obavještavao članove društva o akcijama Saveza povijesnih društava Hrvatske, o svojim akcijama, vršio raspodjelu HZ itd.

Odbor je pokušavao oživiti rad nastavničke sekcije naročito povodom proslava 30. godišnjice oslobođenja Zagreba. Naime u PD Zagreb djeluje vrlo aktivno određeni broj znanstvenih radnika koji održavaju referate prigodom različitih znanstvenih susreta, skupova i obljetnica. Međutim, nastavnici osnovnih i srednjih škola skupljaju se na redovitim stručnim aktivima u organizaciji Zavoda za pedagoško-prosvjetni rad. Budući da su prilično okupirani svojim redovnim radom, oni, čini se, ne osjećaju potrebu češćeg okupljanja u organizaciji PD Zagreb, pogotovo jer im ono ne može pružiti ni materijalnu a ni stručnu pomoć osim kojeg predavanja i HZ. Ranije je društvo dobivalo dotacije i uz stručno vodstvo organiziralo obilazak kulturno-povijesnih spomenika u zemlji i inozemstvu.

Članovi društva prisustvovali su simpoziju Mogersdorf (u Sisku, Mogersdorfu i Köszeu) te na Pazinskom memorijalu.

Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske organizirao je 1975. znanstveni skup u Varaždinu na temu »Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji«, koji je okupio velik broj historičara iz Zagreba.

U travnju i svibnju 1975. PD Zagreb sa SUBNOR-om grada Zagreba organiziralo je proslavu 30. godišnjice oslobođenja Zagreba pod naslovom »Revolucionarni Zagreb«. Predavanja pod nazivom »Scena revolucije« održana su u Povijesnom muzeju Hrvatske, na žalost pred polupraznom dvoranom unatoč pravovremenom i dobrom obavještavanju nastavnika i ostalih članova. Na sastanku održanom 3. ožujka 1976. raspravljalo se o bitnim pitanjima vezanim uz nastavu povijesti u pripremnom i završnom stupnju srednjeg obrazovanja. Članovi PD Zagreb pripremaju povijesne emisije školskog radija i televizije, rade u izdavačkom poduzeću »Školska knjiga«, u muzejima, priređujući brojne izložbe s aktualnom tematikom koje pomažu i nastavnicima i učenicima u razvijanju interesa i znanja, te u brojnim znanstvenim ustanovama. Nastavnici osnovnih i srednjih škola pripremaju učenike za sudjelovanje u natjecanjima »Rudo 1941« i »Oslobođenje Zagreba«. Ove su se godine aktivno uključili u jubilarne proslave vezane uz obljetnice druga Tita, te pripremali i učenike za natjecanje o temi »Tito — revolucija — mir«. U cjelokupnom radu većem uspjehu pridonijela bi bolja suradnja znanstvenog kadra, muzejskih stručnjaka, društveno-političkih organizacija i nastavnika, koju svakako treba unapređivati u cilju što efikasnijeg rada na odgoju i obrazovanju mlade generacije.

Godišnja skupština društva održana je 8. 5. 1977. Skupština je aklamacijom predložila Tomu Čubelića za nagradu »Ivan Filipović«.

POVIJESNO DRUŠTVO OSIJEK

Povijesno društvo Osijek osnovano je 19. travnja 1975. U društvo su učlanjeni nastavnici povijesti općina Osijek, Đakovo, Donji Miholjac, Valpovo, Beli Manastir, radnici muzejsko-arhivskih ustanova i studenti povijesti Pedagoške akademije u Osijeku. Društvo broji 130 članova.

U proteklom dvogodišnjem periodu Društvo je organiziralo:

Predavanja

Na javnim predavanjima osim članova društva prisustvuju i građani. Predavanja će biti objavljena u publikaciji »Zbornik predavanja Povijesnog društva Osijek«. Održano je 19 predavanja.

Takmičenje povijesnih grupa

Povijesno društvo i Zavod za unapređenje osnovnog obrazovanja organizirali su u travnju 1976. natjecanje povijesnih grupa na temu »Mi smo Titovi — Tito je naš«. U natjecanju su sudjelovale 23 povijesne grupe. Pobjednici su sudjelovali na regionalnom natjecanju koje je održano u Kumrovcu. U svibnju 1976. organizirano je natjecanje povijesnih grupa srednjih škola na temu »Ustanak 1941. u Slavoniji«. Uoči Dana mladosti 1976. Povijesno društvo organiziralo je svečanu akademiju »Pozdrav mladosti«, centralnu proslavu Dana mladosti u Osijeku.

»Cesarčevi dani«

Početak prosinca svake godine Povijesno društvo organizira »Cesarčeve dane« — nekoliko manifestacija posvećenih godišnjici rođenja istaknutog hrvatskog književnika i revolucionara. Organiziraju se javna predavanja.

Znanstveni skupovi i seminari

Povijesno društvo bilo je suorganizator znanstvenog simpozija o Matiji Petru Katančiću koji je održan u Osijeku 26—27. III 1976. Na simpoziju su podnijeli referate članovi Povijesnog društva dr K. Firinger, D. Pinterović, E. Spaić, D. Plečaš, V. Burić, M. Malbaša, S. Marijanović i M. Bulat. Povijesno društvo priprema znanstveni skup o radničkom pokretu u Osijeku 1919—41. god. Članovi društva sudjelovali su na više znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu.

Suradnja sa Zavodom za unapređivanje osnovnog obrazovanja bila je vrlo plodna. Organizirana su dva terenska seminarara nastavnika povijesti početkom školske godine 1975/76. Oko pedeset nastavnika sudjelovalo je u trodnevnim terenskim seminarima »Putovima revolucije«. U siječnju 1977. organiziran je dvodnevni seminar u Osijeku na kojem su obrađene brojne teme iz metodike nastave povijesti.

Izdavačka djelatnost

Povijesno društvo izdaje časopis »Slavonske teme«. Časopis izlazi jedanput godišnje. Objavljuje manje znanstvene radove, članke, priloge, građu, osvrte i prikaze o slavonskoj povijesti. U prvom broju časopisa 16 historičara objavilo je svoje priloge.

Društvo će izdavati i bilten »Naša praksa« (umnažat će se na šapirografu) u kojem će donositi informacije o radu društva, članke iz metodike nastave povijesti i iskustva nastavnika povijesti.

»Okrugli stol Povijesnog društva«

Društvo će povremeno organizirati rasprave o raznim pitanjima suvremene historiografije. Cilj ovih rasprava je poticanje istraživanja povijesti Slavonije i Osijeka. Prva rasprava održana je 26. IV 1976. O temi »Dosadašnji rezultati i daljnji zadaci u proučavanju narodnooslobodilačkog rata u Slavoniji« podnijelo je saopćenje 16 predstavnika društveno-političkih organizacija, muzealaca, nastavnika povijesti i studenata.

Povijesno društvo u Osijeku uspostavilo je usku suradnju sa društveno-političkim organizacijama Osijeka i Slavonije. Njegovi članovi nosioci su brojnih aktivnosti vezanih za obilježavanje značajnih jubileja naše povijesti.

* * *

Završavajući ovaj izvještaj želimo istaknuti da pred novim Upravnim odborom stoje i novi zadaci:

- a) suradnja sa svim društvima sa zadatkom što aktivnijeg uključivanja u sve manifestacije vezane uz jubilarnu godišnjicu maršala Tita i uz ostale obilježnice,
- b) organizacija simpozija »Mogersdorf 1978« u Hrvatskoj,
- c) nastavak akcije da se izbori dostojnije mjesto povijesti u pripremnom i završnom stupnju srednjeg obrazovanja,
- d) pomoć prilikom osnivanja društava u svim središtima SR Hrvatske gdje postoje uvjeti za njihov rad.

Ivan Kampuš

Prilog

O POLOŽAJU HISTORIJE U NAŠOJ ŠKOLI I DRUŠTVU

Dosadašnji tok reforme školstva uvjerava nas da su provedene promjene u pogledu historije pretežno kvantitativne, a u maloj mjeri i kvalitativne, da je prostor ostavljen povijesti vrlo skroman, da su programi znatnim dijelom oblikovani s nedopustivim manjcima. Takav pristup povijesti kao nastavnom predmetu povezan je s nekim negativnim tendencijama koje se mogu zamijetiti u općoj društvenoj sredini.

Suvremenu situaciju u pogledu povijesti, po našem sudu, obilježavaju tri različita odnosa:

1) Prema prvom, koji jedino smatramo ispravnim, povijest je svijest o prošlosti zasnovana na kritičkom istraživanju i znanstvenim pogledima, svijest većim dijelom izrasla iz poznavanja stvarnih činjenica i njihovog vrednovanja prema suvremenoj naučnoj metodologiji, koja se temelji na marksističkoj misli.

2) Drugi je odnos prema povijesti mitomanski; njegovi nosioci i propagatori na razne načine iskrivljuju prošlost, manipuliraju činjenicama i proizvoljnim zaključcima, gradeći irealne slike o događajima, ličnostima, obilježjima naroda i društvenih skupina.

3) Treći odnos prema povijesti zapravo je ahistorijski, njegovi nosioci smatraju znanje o prošlosti starijoj od posljednjih 50-ak godina više-manje suvišnim, nepotrebnim ili vrlo malo potrebnim suvremenoj društvenoj praksi.

U skladu s drugim i trećim odnosom prema povijesti postoje u društvu, s jedne strane, pretjerana »ljubav« za prošlost koja zbog nacionalističkih pobuda izvlači na svjetlo povijesne pojave kao sablasti koje zapravo ugrožavaju naše društveno kretanje, s druge strane očito je odbacivanje stoljetnog historijskog iskustva, tj. nojeva politika okretanja glave od povijesnih pojava koje još uvijek žive, i u vezi s time prepuštanje odgoja naše djece ideologiziranoj, a ne znanstvenoj interpretaciji povijesti. Ahistorijsko shvaćanje odvaja NOB-u od povijesnog toka smatrajući je »sadašnjošću« i ne vodi računa o tome da je povijest jedinstvo prošlosti i budućnosti i da pojam »sadašnjost« sadrži u sebi cijelu prošlost. To dakako pogoduje onim mitomanskim strujama za koje pak »povijest« svršava prije NOB-e.

Iz ahistorijskog shvaćanja proizlazi stanovište po kojem su za »sadašnju povijest« kompetentni samo sociolozi, politolozi i filozofi, a historičarima je posao da za njih sabiru i sistematiziraju povijesne činjenice, da zapravo služe kao kvalificirani skladištari podataka-ilustracija ovih ili onih teza. Historija dakle prestaje biti cjelina, tj. samostalna znanstvena disciplina a umjesto podrške u borbi da se ona osposobi za svoju društvenu funkciju i da se podigne njena znanstvena razina nju se zapravo lišava ove uloge koju bi u političkom i kulturnom životu pa i u školi trebala imati.

Između tih dviju krajnosti stoje historičari koji smatraju:

1. da je znanje o povijesnoj zbilji postignuto na temelju rezultata historijske znanosti neophodan uvjet za razumijevanje suvremenih društvenih pojava i za sudjelovanje u društvenoj praksi;

2. da su solidne obavijesti o povijesnim strukturama u razvoju uvjet za izgradnju historijske svijesti nužne za stvaralačko mijenjanje društva;

3. da je iluzorno misliti da historiju mogu zamijeniti one društvene znanosti koje se bave pretežno sadašnjim trenutkom (uz male isječke iz povijesnog totaliteta koji im služe za neophodnu retrospektivu) ili čak i praktična, stručna znanja. Društveni prostor koji historija gubi zauzimaju velikim dijelom mit i religija, tj. iracionala.

4. da historija mora ući u tešku borbu da provede u život svoju društvenu funkciju

a) daljnjom izgradnjom i primjenom marksističke metodologije u istraživanju povijesnih činjenica, kojom se historija razvija kao društvena znanost u pravom smislu te riječi, potrebna za uspješno obavljanje svoje društvene funkcije.

b) procesom reforme nastave historije na svim razinama u skladu s točkom a.

5. da je nužan sustavni napor kako bi se javnost i politički faktori uvjerali u društvenu potrebu što temeljitijeg znanja o povijesnom razvoju a samim tim o praktičnoj funkciji historije, dakle o nužnosti veze između historijskog istraživanja i nastave historije sa suvremenom društvenom praksom.

6. da je očigledno da je škola glavno poprište borbe za izgradnju racionalne svijesti o prošlosti, koja je i brana mitologiji i ahistorizmu.

Odnos prema povijesti kao nastavnom predmetu koji je gotovo koristan samo po najnovijoj historijskoj materiji posljednjih 70—80 godina ogleda se u nastavnim programima srednjih škola u SRH.

U osnovnoj školi povijest raspolaže fondom od 245 sati, što čini oko 3% iako taj predmet, po programu, sadrži i elemente onih predmeta koji se javljaju tek u srednjoj školi — Osnove marksizma i Teorija i praksa samoupravnog socijalizma. No, povijest je u nastavi u osnovnoj školi ipak zastupana u kontinuiranom toku u četiri viša razreda s uglavnom zadovoljavajućim rasporedom gradiva po velikim epohama. Međutim, u srednjoj školi prisutna je kao predmet samo u dva razreda, i to sa svega 140 sati. Ranije stručne škole imale su, dođuše, manji fond sati za povijest, ali su bivše gimnazije raspolagale s tripud većim. Sada je u pripremnjoj fazi srednjoškolskog obrazovanja cijela povijest od prvobitne zajednice do kraja XVIII st. svedena na svega 15 sati. To je nedopustivo mali fond sati, pa se može reći da povijest do kraja XVIII st., i nacionalna i svjetska gotovo ne postoji u nastavi pripremnje faze. Gradivo nacionalne i svjetske povijesti u XIX. i XX. stoljeću obrađuje se u 95 sati (ostalo su sati ponavljanja i provjeravanja znanja). S tim brojem sati navedeno gradivo jedva da se može obraditi u pregledu, tj. bez analize bilo kakvih historijskih procesa. Međutim, u tom su gradivu tako značajne teme za kretanje čovječanstva kao što su pojava i razvoj marksizma, Pariška komuna, imperijalizam, Oktobarska revolucija, Kineska revolucija, fašizam, II svjetski rat, naša revolucija, dekolonizacija, postindustrijski kapitalizam itd., teme koje upravo traže kompleksni, analitički i sintetički pristup, a ne veće ili manje opisivanje. Da li je u našoj samoupravnoj socijalističkoj zajednici društveno-politički opravdano obrazovati i odga-

jati mladu generaciju bez dubljeg upoznavanja ovih prekretnica i procesa koji su ih uvjetovali, koji kroz njih teku i koje one dugoročno izazivaju?

Gradivo o povijesnom razvoju kroz više tisućljeća daje se u osnovnoj školi nužno u mjeri i na način koji odgovara uzrastu učenika. Ono što je složeno i bogato raznolikim sadržajima pojednostavljuje se, a neki se aspekti posve ispuštaju. Nastava je nužno više deskriptivna nego interpretativna. Zbog dobi učenika u prvom su planu razumijevanje pojava i oblika povijesnih činjenica a složeni totalitet društvenih struktura i procesa dolazi malo do izražaja. Upravo u srednjoj školi naglasak u nastavi povijesti trebao bi biti na društvenim strukturama u razvoju, kako bi, u odraslijoj dobi, učenici shvatili složene tokove historijskog kretanja i došli do spoznaje da povijest obuhvaća sva područja protoklog društvenog života. Sada je, međutim, gradivo sabijeno na tako uzak prostor da je moguće samo u vrlo smanjenom i nužno shematiziranom okviru ponoviti ono što su đaci učili u osnovnoj školi.

Takvo apsurdno stanje ima uz općenite negativne aspekte u obrazovnom i odgojnom pogledu i još neke posebne loše posljedice. Djeca se u osnovnoj školi upoznavaju u nastavi povijesti i s nacionalnom kulturnom baštinom, dakako uglavnom informativno. U osnovnoj školi oni to znanje ne mogu ni proširiti ni produbiti s obzirom na fond sati a dijelom i zbog dobi. Te sadržaje trebalo bi potpunije obraditi u srednjoj školi, odnosno u višim razredima bazičnog obrazovanja. Pretežan dio baštine stvoren je do 19. stoljeća, a za povijest svih naših naroda od doseljenja do kraja 18. stoljeća program srednje škole predviđa — 10 sati. Još je gore sa svjetskom poviješću. U svega — 5 sati nastave u srednjoj školi posvećenih razvoju čovječanstva od njegove pojave do kraja 18. stoljeća ne može se, dakako, obraditi cijeli niz vrlo važnih tema koje se u osnovnoj školi zahvaćaju u posve skromnoj mjeri i pojednostavljeno. Npr. geneza, razvoj i nastanak demokracije u anticji; pojava filozofije i nauke u Starom vijeku, evolucija religija, posebno kršćanstva, renesansa i humanizam, prve buržoaske revolucije, idejni sistemi liberalizma i demokracije — sve to stvarno nema prostora u srednjoj školi (u programu su ti sadržaji spomenuti, no ne mogu se zbog raspoloživog prostora obraditi). Takvo, upravo nevjerovatno stanje može se usporediti s izbacivanjem iz geografije nastavnih jedinica o Aziji, Africi ili američkom kontinentu ili iz kemije polovice elemenata npr. od vodika do željeza. Za ovakav odnos prema povijesti nema primjera ni u kapitalističkim ni u socijalističkim zemljama. Posebno želimo naglasiti da u višenacionalnoj zajednici kao što je SFRJ postoji naročita potreba za upoznavanjem prošlosti u kojoj su naši narodi, živeći u sredinama s velikim međusobnim razlikama, teško, uz lutanja i sukobe, stvarali veze iz kojih je ta zajednica izrasla.

Dok se tako neodgovorno sužava povijest u školi na nekakav usko utilitarnistički, kruti, neobradivi predmet, sadržaji istrgnuti iz povijesne cjeline nalaze mjesto u drugim predmetima — u Osnovama marksizma, u Teoriji i praksi samoupravnog socijalizma i u Općenarodnoj obrani. Potpuno je jasno da se historičari ne protive tome da se druge znanstvene discipline, odnosno nastavni predmeti služe određenim temama iz povijesnog razvoja. I nastava povijesti morala bi biti u uskoj vezi s materijom ostalih društvenih znanosti, što je dakako nemoguće u ovom kalupu. Međusobnu suradnju, preplitanje pa i prožimanje društvenih nauka i predmeta smatramo korisnom i nužnom, ali nismo suglasni s restrikcijom povijesti na razinu površnih, shematiziranih događaja, a da pri tom drugi predmeti posuđuju njezine sadržaje i da se time štoviše opravdava restrikcija i nestajanje povijesne cjeline. U nastavi u srednjoj školi često se u druge predmete unose upravo oni povijesni sadržaji koji su iz nastave povijesti grubo izbačeni ili se u krajnje skučenom fondu sati ne mogu obraditi. Npr. u programu Osnova marksizma nalazimo temu: antikno i srednjovjekovno shvaćanje svijeta. Obrada te teme u Osnovama marksizma morala bi se oslanjati na produbljeno poznavanje društava staroga i srednjega vijeka stečeno u predmetu povijest, koje učenici ne mogu postići jer im

to onemogućava program i još više fond sati. Što učenici mogu temeljito shvatiti o marksizmu ako ne znaju ništa o dinamici povijesnih društava?

Zbijena na mali prostor povijest se u srednjim školama i ne može prezentirati tako da učenici usvoje spoznaju o znanstvenom karakteru toga predmeta. Oni ne znaju da su historijski sadržaji s kojima se upoznavaju plod istraživanja, a ne gotove datosti izvađene iz nekih prošlih zbivanja, odnosno predodžbe o njima. Stoga se širi štetno uvjerenje o povijesti kao gradivu kojim se može baviti svatko ako ima interesa i volje. Zato se često bilo kakvi malo pismeniji sastavci o prošlosti primaju u javnosti kao — ozbiljni znanstveni radovi. Širom se otvaraju vrata »ljubiteljima« povijesti raznih boja i širenja iracionalnog u historijskoj svijesti naših ljudi. Time, dakako, ne osporavamo pravo nehistoričarima da se bave prošlošću i da, prema svojem znanju i mogućnostima, pripomognu izgradnji historijskih spoznaja.

Upozoravamo na nesklad između postojećeg tretmana povijesti u školstvu i odluka partijskih foruma, u prvom redu X. kongresa SKJ o jačanju marksističkog obrazovanja mlade generacije. Povijest je, naime, takva disciplina koja kao nastavni predmet, obrađujući konkretnu materiju ljudske prakse i misli kroz stoljeća, može odigrati nezamjenjivu ulogu u izgrađivanju marksističkog pogleda na svijet. Dakako ako tome teži i ima za to dovoljno prostora u nastavi.

Nedovoljno poznavanje općeg razvoja čovječanstva i naših naroda pogoduje shematizacijama, beživotnim pojednostavljivanjima, koje odbijaju mlade ljude i istodobno ih se navodi da ih usvoje kao formule koje su izvedene iz njima nepoznate ili površno poznate građe.

Povijest u nastavi mora služiti racionalnim ciljevima: ona povezuje opće i posebno, daje svim uopćenim sudovima o društvu konkretnu podlogu i životnu uvjerljivost. Za stvaranje elementarnih spoznaja o zakonima kretanja društva jednaku vrijednost ima upoznavanje povijesti svih epoha i društava. Osnovne marksističke kategorije o društvu stječu se kako upoznavanjem grčkog polisa, tako i rimske države, feudalnih društava i modernih kapitalističkih imperija.

U formiranju svijesti suvremene mlade generacije treba veće mjesto imati povijest socijalizma i socijalističkih ideja koje već imaju dugu i bogatu prošlost. Njeno upoznavanje može dati orijentaciju o proturječnim kretanjima pri stvaranju novog društva.

Davanje odgovarajućeg mjesta povijesti u školi trebalo bi omogućiti da se i u nastavi revidira evropocentrička koncepcija razvoja čovječanstva. Učenici bi trebali više saznati i o povijesti naroda Azije, Afrike, i Amerike. U sadašnjim uvjetima to nije moguće.

Povijest ima veliku ulogu u međusobnom upoznavanju naših naroda. Ona može pokazati prepletenost i uvjetovanost njihovih sudbina. Njegovati tradicije naše revolucije danas znači u prvom redu dobro upoznavati i proučavati njezin razvoj, vrijednosti, podlogu, probleme. Uz takav pristup, a ne apologijom i beživotnim shemama, historija naše revolucije dobiva ono mjesto koje joj u socijalističkom odgoju mlade generacije treba pripasti.

U nedavnoj prošlosti bili smo zapljusnuti valom mitomanske interpretacije hrvatske povijesti. Desničarski nacionalistički krugovi široko su koristili povijesne napise i članke za širenje svoje ideologije. Ostala je dosta nezapažena borba koja se u tom periodu vodila između znanstvene historiografije i mitomanske interpretacije povijesti. Korijeni tih sukoba nalazili su se izvan historiografije i ona ih, dakako, nije mogla sama razriješiti. Ali cijela je ta situacija pokazala važnost povijesnog obrazovanja zasnovanog na rezultatima marksističke historiografije. Naše povijesne mitove može objasniti i razoriti samo znanstveni pristup.

Smatramo također da treba voditi računa o interesu za prošlost u različitim slojevima društva. Taj interes živi i najgore je kad se pred tom činjenicom zatvaraju oči. Pitanje je tko će ga zadovoljavati: da li marksistička historiografija i škola ili mitomanska publicistika pa i inozemna propaganda.

Zbog svega toga smatramo da se pri izradbi koncepcije bazičnog obrazovanja nastavi povijesti mora osigurati mjesto koje opći ciljevi našeg društveno-političkog razvoja zahtijevaju. Uvjereni smo da bi povijest trebala biti kontinuirano zastupljena od petog do desetog razreda, što je zapravo sadašnje stanje, ali uz ukupno premali fond sati. Daljnje smanjenje prostora za nastavu povijesti dovelo bi uopće u pitanje njezin smisao i doprinos marksističkom obrazovanju i odgoju.

Savez povijesnih društava Hrvatske spreman je da se uključi u rasprave i pripreme planova i programa bazičnog obrazovanja te očekuje da ovo stručno društvo, u kojem djeluje znatan broj komunista, kao i odgovarajuće radne jedinice visokoškolske nastave, neće biti mimođene, kao što se dosada često događalo.

Savez povijesnih društava Hrvatske

IZVJEŠTAJ REDAKCIJE »HISTORIJSKOG ZBORNIKA«

Uskoro se navršava pet godina otkako je »Historijski zbornik« g. 1972. proslavio četvrt stoljeća svog izlaženja. Od tada su objavljena dvogodišta: XXV i XXVI g. 1973, te XXVII i XXVIII g. 1976. a XXIX i XXX nalazi se pred završnom fazom štampanja. Pripreme za godište XXXI, koje izlazi s oznakom iduće godine 1978, toliko su napredovale da se rukopisi mogu još potkraj ove kalendarske godine odnijeti u tiskaru. Taj bi 31. svezak mogao uz to značiti pokušaj da se nakon deset godina opet prijeđe na svakogodišnje redovito izlaženje i da se, po mogućnosti, izvrše pripreme za izdavanje dvaju svezaka tijekom godine. S obzirom na to da zadnja dva dvogodišta imaju zajedno opseg od 1228 strana, to bi svaki polugodišnji svezak mogao ubuduće imati 10 tiskarskih araka, odnosno 160 strana teksta.

Taj se, u današnjim prilikama još uvijek nedohvatni, cilj može postići uz dva osnovna preduvjeta: da nasljednik Savjeta za naučni rad, zaslugom kojega se »Historijski zbornik«, unatoč različitim nedaćama, poglavito održao na životu, omogućivši svojom dotacijom njegovo dalje izdavanje i da nastavnici povijesti, pogotovo članovi naših povijesnih društava koji »Historijski zbornik« primaju uz izuzetno nisku cijenu uračunatu u članarinu, pokažu v.še interesa za to svoje stručno glasilu. Samo na taj način mogli bi se i suradnici dostojno nagrađivati za svoj rad. Honorar od 800 dinara po autorskom arku za znanstvene rasprave, koliko je »Historijski zbornik« mogao tek prošle godine isplatiti svojim suradnicima, ne može biti dovoljnim poticajem za takav rad.

Budući da novi svezak »Historijskog zbornika«, koji uskoro izlazi, ima izuzetnu namjenu i značaj, pa i posebnu redakciju, ovaj se izvještaj ograničava na dva prethodna sveska koja su objavljena nakon posljednje glavne skupštine Povijesnog društva u lipnju 1973. U njima su, osim rasprava, zastupane uobičajene rubrike: Građa, Diskusija, Znanstvene ustanove i skupovi, Ocjene i prikazi, Časopisi, Bilješke, Iz PDH i In memoriam, tj. nekrolozi. Kao i prije, redakcija je i sada osobitu pažnju obratila onim rubrikama u kojima se ocjenjuju, prikazuju ili bilježe noviji prilozi historiografiji — prvenstveno, dakako, hrvatskoj. U oba spomenuta sveska otpada na taj dio gotovo puna četvrtina njihova opsega, u svemu 268 strana. Unatoč tolikom prostoru, ispunjenom gustim petitim slogom, ne može se reći da taj kritičko-bibliografski dio potpuno ispunjava svoju zadaću. Ocjene se, iz više razloga, često opravdanih, ne vole uopće da pišu, pa se na činjenici da i djela koja ne bi smjela biti prevedena ostaju ipak, u neku ruku, prešućena. Stanovitu naknadu za taj nedostatak daju prilozi u rubrici Diskusija, ali i nju bi trebalo jače razviti, ne prepuštajući je slučajnostima suradnje.

Jedno je od bitnih obilježja »Historijskog zbornika« oduvijek bilo da je tematikom svojih priloga nastojao obuhvatiti povijest hrvatskog naroda u cjelini, u svi-

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB